

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner rörande folkskolelärares m. fls, aflöning.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 86) hafva herrar *E. Hammarlund* och *F. Berg* i Stockholm föreslagit, att Riksdagen måtte besluta,

dels att godkänna följande förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola att från och med år 1901 lända till efter rättelse, nemligen:

Ordinarie lärare eller lärarinna, som, efter undergången godkänd afgangsexamen från folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, blifvit i föreskrifven ordning anställd vid folkskola, skall i årlig lön för åtta månaders eller 34½ veckors undervisning åtnjuta minst åtta hundra kronor samt efter fem års oförvitlig tjenstgöring såsom ordinarie ett ålderstillägg å ett hundra kronor och efter ytterligare fem års oförvitlig tjenstgöring såsom ordinarie ett andra ålderstillägg å likaledes ett hundra kronor, skolande ålderstilläggen åtnjutas från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det femte eller tionde tjenståret utgått;

dels att besluta den förändring i kongl. kungörelsen den 27 maj 1898 angående lönetillskott af allmänna medel för ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, att från och med år 1901 lönetillskottet må utgöra

enligt § 1: högst 533 kronor 33 öre;

enligt § 2: 600 kronor; och

enligt § 3: 666 kronor 67 öre;

dels att för genomförandet af nu ifrågasatta löneförhöjning det under

Bih. till Riksd. Prot. 1900. 4 Saml. 2 Afd. 4 Häft. (N:o 5).

*Angående
löneförbät-
ring åt
ordinarie
lärare och
lärarinna
vid folk-
skola.*

riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor måtte höjas med 840,000 kronor;

dels slutligen att, på det äfven efter den kontanta lörens höjande till ett tusen kronor nu gällande bestämmelser angående folkskolelärarnes pensionering skulle kunna tillämpas, det såsom bidrag till folkskolelärarnes pensionering utgående statsanslaget måtte höjas med 120,000 kronor.

Angående
löneförbät-
ring åt
examinerad
lärare och
lärarinna
vid småskola
och mindre
folkskola
m. fl.

Uti en annan inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 87) hafva samme motionärer hemställt, att Riksdagen måtte besluta,

dels den förändring i bestämmelserna angående aflöning åt examinerad lärare och lärarinna vid småskola och mindre folkskola samt för examinerad biträdande lärare och lärarinna vid folkskola, att minimilönen skulle utgöra 350 kronor, och att efter tio tjänstår lönen skulle utgå med minst 400 kronor, räknadt från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det tionde tjänståret utgått;

dels den förändring i kongl. kungörelsen den 28 maj 1897 angående lönetillskott af allmänna medel i vissa fall för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor, att lönetillskottet enligt § 1 måtte höjas för examinerad lärare eller lärarinna från 200 kronor till 233 kronor 33 öre och för oexaminerad lärare eller lärarinna från 166 kronor 67 öre till 200 kronor, detta senare under vilkor, att lönen vore minst 300 kronor, samt att lönetillskottet enligt § 2 i nyssnämnda kungörelse måtte höjas från 233 kronor 33 öre till 266 kronor 67 öre;

dels slutligen att för genomförandet af den nu ifrågasatta löneregleringen det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor måtte höjas med 280,000 kronor.

Angående
det till
lärare och
lärarinnor
vid
folkskolan
utgående
kofoder.

I samband med nämnda framställningar har det sammansatta stats- och lagutskottet, till hvars förberedande behandling dessa ärenden öfverlemnats, förehåft *dels* en af herr N. Nilsson i Skärhus inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 18), hvare föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, att till värdet af det till lärare eller lärarinna vid folkskolan utgående kofoder, vare sig detta utginge in natura eller ersattes kontant, statsverket måtte bidraga med två tredjedelar, dock högst med sextiosex kronor 67 öre för hvarje ordinarie folkskolelärare- eller lärarinnebefattning, samt att för detta ändamål Riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag af 390,000 kronor;

dels ock en af herr S. Söderberg likaledes inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 130) hvaruti föreslagits.

1:o) att Riksdagen måtte besluta, att bestämmelsen derom att åt lärare eller lärarinna vid folkskola borde anskaffas sommarbete och vinterföda för en ko, eller ock, der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden därför mötte, minst värdet af 8 hektoliter 25 liter spannmål af visst slag skulle i ersättning lemnas, måtte upphöra att gälla, samt att i stället den kontanta minimilönen måtte höjas med 100 kronor för år, med rätt för skoldistrikt att af statsmedel såsom bidrag härtill erhålla två tredjedelar af beloppet, eller 66 kronor 67 öre; dock att sådan lärare eller lärarinna, hvilken vid den tidpunkt, då stadgandet härom trädde i kraft, erhöle kofoder in natura eller ersättning därför till högre belopp än 100 kronor för år, måtte vara berättigad att mot afstående af den nu ifrågasatta förhöjningen å 100 kronor vid hittills åtnjuten förmån bibehållas, hvad ersättningen vidkomme, dock ej längre än hvartill beslutet eller öfverenskommelsen om sådan ersättning föranledde, men att skoldistriktet äfven i dessa fall måtte ega rättighet att åtnjuta nyssnämnda statsbidrag, 66 kronor 67 öre för år;

2:o) att Riksdagen, under förutsättning af bifall till föregående punkt, ville öka förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 420,000 kronor.

Slutligen har utskottet i detta sammanhang behandlat en inom Andra Kammaren af herr *O. Nylander* m. fl. väckt motion (n:o 65), uti hvilken hemstälts att Riksdagen måtte besluta

att de till lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor enligt lag utgående ålderstilläggen skulle helt och hållet bestridas af statsmedel, samt

att för detta ändamål det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag för lönetillskott åt lärare vid folk- och småskolor måtte höjas med 380,000 kronor eller med det belopp, som härför erfordrades.

Angående de till folk- och småskolelärare och lärarinnor utgående ålderstilläggens bestridande af statsmedel.

Till stöd för den först här ofvan omförmälda motionen (n:o 86) hafva motionärerna anført hufvudsakligen följande.

I Kongl. Maj:ts till årets Riksdag afgifna proposition n:o 1 angående statsverkets tillstånd och behof begärdes för beredande af dyrtidstillägg åt vissa statens tjenstemän och betjente ett förslagsanslag på något öfver 4¹/₂ millioner kronor.

Då den vid folkskolorna tjenstgörande lärarepersonalen åtnjöte sin aflöning dels af staten och dels af kommunen, vore densamma icke inbegripen bland de tjenstemannakårer, hvilka i propositionen afsåges. Men då denna kår, såsom varande en bland de allra lägst aflönade, syntes böra i främsta rummet komma i fråga, då det gälde en löneförbättring, ville motionärerna

på detta sätt fästa Riksdagens uppmärksamhet på angelägenheten af någon förbättring i dess ställning, helst en sådan, enligt motionärernas mening, skulle blifva af allra största betydelse, icke blott för kårens medlemmar personligen, utan ännu mer för sjelfva folkskolan och hennes utveckling.

Vid 1885 års riksdag hade minimilönen för ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola höjts från 500 till 600 kronor. I afseende på denna lön hade sedan ingen annan förändring egt rum, än att år 1891 ett ålders-tillägg å 100 kronor faststälts att utgå efter fem års oförvitlig ordinarie tjenstgöring och år 1898 ett andra ålderstillägg, likaledes å 100 kronor, beviljats att utgå efter tio års oförvitlig ordinarie tjenstgöring. Men lägsta lagliga begynnelselönen, hvilken nästan öfverallt äfven vore den *faktiska* begynnelselönen, stode allt fortfarande vid samma belopp eller 600 kronor. Och dock hade under tiden lefnadskostnaderna i högst betydlig grad stegrats och i jembredd dermed inkomsterna för arbetare af skilda slag temligen allmänt och i afsevärd mån ökats.

Om folkskolan fortfarande skulle kunna behålla och draga till sig goda arbetskrafter, blefve sålunda nödigt, att den nuvarande grundlönen höjdes. Detta vore ock så mycket mer i sin ordning, som den stått qvar vid samma belopp i 14 år, under det den förut i regeln höjts hvar tionde år (år 1864 till 400 kronor, år 1874 till 500 och år 1885 till 600 kronor).

Vidtoges icke en sådan höjning, så måste oundvikliga följderna af de stegrade lefnadskostnaderna blifva den, att lärarens ställning blefve *sämre*, än den varit, hvilket åter måste medföra, att folkskolan i sin helhet komme att sjunka tillbaka i stället för att gå framåt.

Sedan motionärerna härefter redogjort för resultatet af en af Sveriges allmänna folkskollärareförening föranstaltad undersökning rörande lärarekårens åsikter och önskningsmål i afseende på lönefrågan — beträffande hvilken redogörelse utskottet tillåter sig att hänvisa till sjelfva motionen — anföra motionärerna vidare:

Emedan den kår, som här afsåges, vore så talrik, skulle enligt verkställda beräkningar, ett fullständigt genomförande af lärarepersonalens löneprogram medföra för staten en ökad utgift af något öfver $1\frac{1}{2}$ million kronor. Under sådana förhållanden hade motionärerna ansett sig böra begränsa sitt yrkande till det önskningsmål, som i *främsta* rummet syntes påkalla en lösning, nemligen *grundlönens höjande* från det belopp, vid hvilket den stått allt sedan 1886 års början, eller 600 kronor, till 800 kronor.

Med bibehållande af de nuvarande två ålderstilläggen å hvar tidera 100 kronor skulle alltså enligt motionärernas förslag lönen för ordinarie lärare eller lärarinna blifva 800 kronor, efter fem års oförvitlig tjenstgöring såsom

ordinarie 900 kronor och efter 10 års dylik tjenstgöring 1,000 kronor — allt förutom nuvarande naturaförmåner eller ersättning därför.

För extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolan vore för närvarande ingen minimilön fastställd, utan hade man beträffande dem inskränkt sig till den bestämmelsen, att, för så vidt statsbidrag till deras aflöning skulle erhållas, lönen måste utgå med minst 500 kronor. Med grundlönens höjande för ordinarie lärare och lärarinna borde följa, att äfven beträffande detta belopp någon liten förändring gjordes. Men härmed borde lämpligen kunna anstå, till dess hufvudfrågan vunnit sin lösning, hvadan något förslag i detta afseende ej nu framlades.

I fråga om *kostnadernas bestridande* hade motionärerna icke ansett sig böra yrka någon ändring i nu gällande bestämmelser, enligt hvilka såväl till den kontanta minimilönen som till ålderstilläggen staten bidroge med två tredjedelar och skoldistriktet med en tredjedel.

Visserligen talade enligt motionärernas åsigt synnerligen viktiga skäl för en sådan ändring i nu bestående förhållanden, att ålderstilläggen utginge helt och hållet af statsmedel, men denna fråga borde lämpligen lösas för sig.

Genom bibehållande af hittills gällande proportion skulle skilnaden mellan de nuvarande beloppen i fråga om lön och statsbidrag samt de af motionärerna föreslagna blifva följande:

	Enligt nu gällande bestämmelser.		Enligt motionärernas förslag	
	lön: statsbidrag:		lön: statsbidrag:	
för lärare med mindre än 5 tjenstår	600	400	800	533,33
för lärare med 5 tjenstår	700	466,67	900	600
för lärare med 10 tjenstår	800	533,33	1,000	667,67

För att kunna beräkna de ökade kostnader för statsverket, som genom förändret af motionärernas förslag skulle medföra, måste man hafva en uppgift på lärareantalet.

Vid 1898 års slut hade antalet lärare och lärarinnor, som tjenstgjorde vid den egentliga folkskolan, uppgått till 7,238
 Härifrån borde emellertid frånräknas följande två kategorier, som ej inbegreps i den löneroglering, som afsåges i förevarande motion:

extra ordinarie lärare och lärarinnor	446	
biträdande lärare och lärarinnor (i löneförmåner likställda med småskollärarinnorna)	491	937

hvadan återstode 6,301

Sedan 1898 års slut hade naturligtvis ytterligare åtskilliga ordinarie lärare och lärarinnor tillkommit, men å andra sidan finge beräknas, att i allmänhet omkring 250 ordinarie läraretjenster stode otillsatta. Vid en beräkning af kostnaderna borde man alltså, utan risk att räkna för lågt, kunna hålla sig till siffran 6,300, hvilket vore 600 mera än år 1895, då en exakt uppgift å ordinarie lärarepersonalens antal förelegat.

Af den ifrågasatta förhöjningen i grundlönen skulle 133 kronor 33 öre komma på statsverket. Med ett beräknadt antal af 6,300 ordinarie lärare och lärarinnor skulle alltså genomförandet af den äskade löneförbättringen kräva en ökad statsutgift af 840,000 kronor.

Ifrågavarande belopp utgjorde visserligen en ganska aktningsbjudande summa, men ingen kunde säga annat, än att det skulle vara särdeles väl användt. Det ändamål, som dermed skulle främjas, hörde obestriddigen till samhällets förnämsta och viktigaste. Att lätta det ekonomiska betryck, hvori vårt lands folkskollärare i allmänhet lefde, vore i sjelfva verket att undanrödja ett af de allra svåraste hindren för deras magtpåliggande verksamhet, och de utgifter, som ett bifall till förslaget skulle medföra, måste följaktligen räknas till de mest produktiva, hvaröfver Riksdagen hade att besluta.

I sammanhang härmed påpekade motionärerna, att, äfven om deras nu framlagda förslag vunne bifall, Sveriges folkskollärare detta oaktadt skulle i afseende på sina ekonomiska vilkor fortfarande komma att stå tillbaka för sina yrkesbröder i flera andra land. Till belysning häraf hänvisade motionärerna till en på gällande lagbestämmelser grundad sammanställning af folkskolelärares löneförmåner i åtskilliga stater, hvilken blifvit på uppdrag af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskoldlärareförening uppgjord af en dess medlem och såsom bilaga litt. B) åtföljde motionen.

Slutligen hade motionärerna äfven vidrört den inverkan på *folkskolelärares pensionskassor*, som förslagets genomförande skulle komma att få. Med lörens höjande till 1,000 kronor efter tio års ordinarie tjenstgöring följde enligt gällande pensionsreglemente, att delaktighetsbeloppet i folkskolelärares pensionsinrättning, som nu vore lägst 800 kronor, skulle för alla tjänster sättas till 1,000 kronor, hvaraf åter blefve en följd, att hel pension för folkskolelärare skulle utgå med 750 kronor samt enkepensionen med 200 kronor.

Folkskolelärares pensionskassor hade under de senaste 14 åren utvecklats på följande sätt:

Folkskolelärarnes pensionsinrättning.

	År 1884:	År 1894:	År 1898:
Antal delegare.....	4,724	5,707	6,233
Antal pensionärer	814	1,128	1,205
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Pensioneringssumma	332,860	488,569	562,491
Inkomster	737,905	972,412	1,024,876
Deraf årsafgifter	166,988	214,669	235,863
Kapitalbehållning.....	4,457,915	8,792,014	10,601,718

Folkskolelärarnes enke- och pupillkassa.

	År 1884:	År 1894:	År 1898:
Antal delegare.....	3,527	4,666	4,997
Antal pensionärer	205	513	632
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Pensioneringssumma	28,941	73,349	87,436
Inkomster	182,902	305,609	339,627
Deraf årsafgifter af delegarne.....	75,002	108,631	118,030
Kapitalbehållning.....	1,149,517	3,091,839	4,051,715

Såsom här af framginge befunne sig båda dessa kassor i en god ställning.

Hvad särskildt beträffade enke- och pupillkassan, hade af en sakkunnig person verkställd utredning af hennes ställning gifvit vid handen, att hon redan för tio år sedan hade ett kapitalöfverskott af nära en million kronor, beroende derpå, att antalet årligen nytillkommande pensionärer i verkligheten uppgått till endast omkring hälften af det vid kassans upprättande beräknade antalet. Ännu 24 år efter kassans tillkomst uppginge hela den årliga pensioneringssumman icke på långt när till det belopp, som af delegarne sjelfva årligen erlades, och det samlade kapital, hvarå ränta inflöte, utgjorde öfver 4 millioner kronor. Någon förhöjning i statsbidraget till enke- och pupillkassan hade därför icke satts i fråga vid föregående löneregleringar, och äfven nu borde en höjning i lönen kunna ske, utan att kassan finge andra ökade tillgångar än dem, som i följd här af komme att erhållas från delegarne sjelfve — helst de senare årens räntestegringar naturligtvis äfven medfört ökade inkomster för kassan.

Beträffande folkskolelärarnes pensionsinrättning hade Riksdagen år 1885

beslutat en höjning af delaktighetsbeloppet från 600 till 700 kronor utan ökning i statsbidraget. Men då år 1898 beslut fattades om ett andra ålderstillägg, hvarigenom lägsta delaktighetsbeloppet höjdes från 700 till 800 kronor, hade Kongl. Maj:t ansett, att af denna anledning statsbidraget till folkskolelärares pensionsinrättning borde höjas med 50,000 kronor, hvilket ock blifvit Riksdagens beslut.

Sedan dess hade en allmän räntestegring inträdt. Med beräkning af endast $\frac{1}{2}$ procents ränteförhöjning skulle å det nu samlade kapitalet — något öfver 10 millioner kronor — vara att motse en förhöjd inkomst för pensionsinrättningen af öfver 50,000 kronor årligen.

För att man emellertid måtte vara alldeles säker, att pensionsinrättens ställning icke på ringaste sätt äfventyrades föreslogo motionärerna en höjning i statsbidraget efter samma grunder som den år 1898 beslutade, d. v. s. med 10 procent af det belopp, hvarmed det totala delaktighetsbeloppet genom förslaget komme att höjas. Som den totala höjningen i hela delaktighetsbeloppet blefve ungefär 1,2 millioner kronor, borde alltså en höjning i det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering nu utgående statsanslaget med 120,000 kronor ega rum.

Om motionärernas förslag godkändes, bortföle naturligtvis det i kongl. kungörelsen den 28 maj 1898 förekommande öfvergångsstadgandet, hvilket då blefve obehöfligt. För alla lärare och lärarinnor — äfven de, som tillträdt ordinarie befattning före den 1 januari 1899 — skulle derefter såväl första som andra ålderstillägget utgå från början af ett kalenderår.

Men det blefve då af vigt, att *ett förtydligande i det nuvarande stadgandet* egde rum, så att detta erhöle en sådan formulering, att icke en ordinarie lärare eller lärarinna måste tjenstgöra fulla *sex* år för att få det första ålderstillägget och följaktligen *elfva* år för att få det andra.

Enligt nuvarande bestämmelser skulle de fem och tio tjänstären räknas »från och med början af kalenderåret närmast efter det, *hvarunder* läraren och lärarinnan såsom ordinarie *tillträdt* folkskolelärarebefattning». Ett stort antal lärare och lärarinnor tillträdde ordinarie plats den 1 januari. Med en ordagrann tillämpning af stadgandet skulle den, som blifvit ordinarie den 1 januari 1889, icke få andra ålderstillägget från den 1 januari 1899, då han hade tio tjänstår, utan först från den 1 januari 1900. Detta hade naturligtvis icke varit Riksdagens mening, och de försök, som af folkskoleinspektörer och länsstyrelser gjorts att så tillämpa stadgandet, hade tillbakavisats af Kongl. Maj:t med stöd af öfvergångsstadgandet, i hvilket uttryckligen bestämts, att andra ålderstillägget skulle utgå från och med kalender-

året närmast efter det, då läraren eller lärarinnan *uppnått* tio ordinarie tjänstår.

Med borttagandet af öfvergångsstadgandet borde följaktligen ett litet förtydligande i sjelfva hufvudstadgandet blifva behöfligt, så att tiden för folkskolelärares ålderstillägg beräknades på samma sätt som i nuvarande öfvergångsstadgande äfvensom i de bestämmelser, hvilka gälde för småskolelärarepersonalen, och hade motionärerna äfven härom framställt förslag.

Beträffande samma motionärens förslag i fråga om löneförbättring åt examinerade lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt åt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, hafva motionärerna, under åberopande i väsentliga delar af nyss omförmälda motivering, erinrat huru som vederbörligen examinerad lärare eller lärarinna, tillhörande dessa kategorier, för närvarande åtnjöte en minimilön af 300 kronor, hvartill komme ett ålderstillägg om 50 kronor efter tio tjänstår. För oexaminerad lärare eller lärarinna funnes ingen minimilön fastställd, men såsom vilkor för att skoldistrikt skulle åtnjuta lönetillskott af statsmedel vore föreskrifvet, att lönen skulle vara minst 250 kronor. I alla dessa fall tillkomme bostad och vedbrand eller ersättning härför.

Att nämnda ekonomiska vilkor vore synnerligen knappa, skulle säkerligen de flesta villigt medgifva, och det borde därför icke kunna väcka undran, att starka önskingar om någon förbättring häri ofta blifvit uttalade, särskildt under de senaste åren.

Ett fullständigt genomförande af de önskemål med afseende på löneförbättring åt småskolans personal samt med dem likställda lärare och lärarinnor, hvilka blifvit framställda, skulle medföra en ökad statsutgift af omkring 800,000 kronor. Motionärerna vore visserligen öfvertygade, att det ändamål, för hvilket denna uppoffring skulle krävas, vore fullt så behjertansvärdt som mångt annat, för hvars tillgodoseende vida högre belopp beviljats. Men då de väl kunde förutse, att mången detta oaktadt skulle rygga tillbaka för summans storlek, hade de ansett sig böra stanna vid att begära en löneförbättring vida lägre än den i allmänhet önskade. De yrkade sålunda, att grundlönen för här ifrågavarande lärare och lärarinnor måtte, naturligtvis med bibehållande af det nuvarande ålderstillägget, höjas med 50 kronor.

Vunne detta förslag bifall, så skulle för examinerade lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt för examinerade biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor den kontanta minimilönen komma att utgöra 350 kronor samt efter tio års oförvitlig tjänstgöring 400 kronor, hvar-

jemte såsom vilkor för erhållande af statsbidrag till oexaminerad lärare eller lärarinnas aflöning skulle fastställas, att den årliga lönen uppginge till minst 300 kronor.

I sättet för lörens utgående påkallades ingen ändring.

Vid 1898 års slut hade antalet lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor uppgått till 7,702,
 antalet biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolan till ..... 491.

Summa 8,193.

Sedan dess hade en ytterligare ökning egt rum, så att den lärarekär, som afsåges i motionen, kunde beräknas i rundt tal uppgå till ett antal af 8,400. Genom grundlörens höjande med 50 kronor, hvaraf staten skulle bidra med 33 kronor 33 öre, skulle alltså den ifrågasatta löneförbättringen medföra en ökad statsutgift af omkring 280,000 kronor.

Såsom stöd för ofvanberörda, af herr N. Nilsson framställda förslag angående det till lärare och lärarinnor utgående kofodret, har motionären anført, hurusom under de senare åren vårt lands folkskoleväsen erhållit en för hvarje folkskolevän glädjande utveckling, bland annat genom tillkomsten af flere tidsenliga skolhus samt bättre och tidsenligare undervisnings- och skolmateriel, men derigenom hade äfven församlingarnas utgifter för skolväsendet i synnerligt afsevärd grad stegrats. Denna stegring af församlingarnas utgifter hade äfvenledes egt rum genom 1898 års Riksdags beslut om ett andra obligatoriskt ålderstillägg till de ordinarie folkskolelärares löner; hvadan det borde vara skäl att tillse, huruvida icke församlingarnas tunga för folkskolan kunde i någon mån minskas.

En sådan minskning syntes kunna åstadkommas, derest den utgift, som det nu *ensamt* åläge församlingarna att bestrida genom att förse folkskolelärares med kofoder eller kontant ersättning derför, också delades af staten efter samma princip, som vore gällande för lärarnes kontanta lön och ålderstillägg.

Slutligen har, i fråga om framställningen angående de till folk- och småskolelärare och lärarinnor utgående ålderstilläggens bestridande af statsmedel, i motionen erinrats derom, att vid sistlidna årets riksdag uti två i Andra Kammaren väckta motioner föreslagits, att de till lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor utgående ålderstilläggen skulle helt och hållet bestridas af statsmedel. Förslaget afstyrktes visserligen af det sammansatta stats- och lagutskottet, som haft dessa motioner till förberedande behandling, men blef af Andra Kammaren bifallet. Då emellertid Första Kammaren

godkände utskottets hemställan och gemensam votering rörande denna fråga ej ansågs böra ega rum, hade förslaget för den riksdagen förfallit.

Då det, enligt motionärernas mening, otvifvelaktigt skulle vara för- enadt med klok omtänksamhet och äfven gagna vårt undervisningsväsende, om en sådan anordning med snaraste vidtoges, att ifrågavarande ålderstillägg utginge af statsmedel, utan att kommunerna blefve dermed till någon del be- tungade, framlade motionärerna äfven nu förslag i sådant syfte, under åbe- ropande i öfrigt af de skäl, som förra året såväl i motionerna som under diskussionen i Andra Kammaren anfördes för ändamålsenligheten och nöd- vändigheten af denna åtgärd.

Bland de nu föreliggande framställningarne har utskottet till en början upptagit till pröfning dem, som afse förbättrade aflöningsförmåner för folk- skolelärarne. Utskottet har dervid icke förbisett, att endast 15 år förflutit sedan minimilönen för ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor höjdes från femhundra kronor till dess nuvarande belopp, sexhundra kronor, och att derefter vid tvenne särskilda tillfällen — sista gången så nyligen som år 1898 — ytterligare förbättringar i deras aflöningsförmåner egt rum, hvadan alltså folkskolelärarnes löner undergått reglering vida senare än hvad för fler- talet andra tjänstemän varit fallet. Utskottet har dock funnit skäl tala för att de nu framställda anspråken på löneförbättringar åt folkskollärarne icke helt och hållet afvisas. Att emellertid, såsom motionärerna föreslagit, åstad- komma en dylik förbättring genom att höja grundlönen med icke mindre än tvåhundra kronor, har utskottet icke kunnat finna lämpligt. I de flesta fall torde begynnelselönen jemte de med densamma förenade naturaförmåner, kunna anses tillräcklig för den till tjänsten nyligen komne unge läraren. Om behof af löneförbättring förefinnes, lär detta behof säkerligen vara känbarast och bäst behöfva afhjelpas för den, som, efter att hafva bildat familj, kommit till den tidpunkt, då utgifterna för barnens underhåll och uppfostran äro som störst. Utskottet har därför ansett, att den tillökning i folkskolelärarnes af- löning, som kan finnas skälig, bör tillkomma dem i form af ytterligare ett ålderstillägg. I öfverensstämmelse med hvad som är stadgadt om de ålders- tillägg, som nu utgå, torde Riksdagen, vid bifall härtill, böra bevilja ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola ett tredje ålderstillägg af 100 kronor, att utgå efter 15 års oförvitlig tjänstgöring, samt examinerad lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola äfvensom examinerad biträdande lärare och lärarinna vid folkskola ett andra ålderstillägg af 50 kronor, att likaledes utgå efter 15 års oförvitlig tjänstgöring.

Vid beräkningen af de kostnader, detta förslag kan antagas komma att förorsaka statsverket, har utskottet först ansett sig böra taga under öfvervägande det af herr O. Nylander m. fl. framställda yrkandet, att de till lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor utgående ålderstilläggen skulle helt och hållet bestridas af statsmedel. Denna fråga, hvilken, enligt hvad motionärerna ock erinrat, senast vid nästlidet års riksdag förelåg till Riksdagens pröfning och då blef af det sammansatta stats- och lagutskottet afstyrkt, lär sedan dess icke hafva kommit i så förändradt läge, att utskottet nu har anledning frångå sina då uttalade åsigt. Utskottet vidhåller, att det vore olämpligt att besluta *en* grund för utgörande af någon del af folkskolelärnarnes kontanta aflöning och *en annan* grund för en annan del af samma aflöning, så som förhållandet blefve, om ålderstilläggen helt och hållet, men den kontanta lönen i öfrigt endast till två tredjedelar bestredes af statsmedel, och utskottet får med anledning deraf afstyrka bifall till nämnda förslag.

Då sålunda, enligt utskottets förmenande, det nu ifrågasatta nya ålders-tillägget bör allenast till två tredjedelar bestridas af statsmedel, torde den erforderliga anslagshöjningen för år 1901 kunna beräknas på följande sätt.

Enligt statistiska uppgifter, som varit för utskottet tillgängliga, funnos vid 1895 års slut 5,951 ordinarie folkskolelärare-tjänster. Af dessa voro 2,349 eller 39,5 procent besatta med innehafvare, som tillträd ordinarie tjänst år 1880 eller tidigare. Vid 1898 års slut utgjorde de ordinarie lärarnes och lärarinnornas antal 6,301, hvadan alltså under åren 1896—1898 en ökning i nämnda personal af 350 eller i medeltal 117 om året egt rum. Antages lärarekårens tillväxt årligen vara lika stor, så kommer den att vid 1901 års början uppgå till 6,535. Med beräkning att fortfarande 39,5 procent häraf tjänstgjort i minst 15 år, skulle deras antal, hvilka år 1901 vore berättigade till ett tredje ålderstillägg, utgöra 2,581. Det tredje ålderstillägget kommer alltså nämnda år att uppgå till 258,100 kronor, hvaraf två tredjedelar, 172,067 kronor eller, för jemnande af anslagsökningens slutsumma, i rundt tal 176,000 kronor böra bestridas af statsmedel.

Beträffande kostnaderna för ett andra ålderstillägg åt examinerade lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt examinerade biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor blifva beräkningarne något osäkrare, enär exakta uppgifter ä deras tjänsteålder m. m. icke funnits att tillgå, men då det i allmänhet inom denna kategori torde jemförelsevis mindre ofta inträffa, att 15 tjänsteår uppnås, lär man icke kunna anslå antalet af dem, som intjena det andra ålderstillägget, till mer än 30 procent, hvadan alltså, under antagande att hela antalet lärare och lärarinnor inom denna kategori uppgår till 8,400, det andra ålderstillägget kommer att utgå till 2,520 lärare och lärarinnor med tillhopa 126,000 kronor. På statsverkets

andel belöper häraf 84,000 kronor, hvadan alltså, vid bifall till utskottets förslag anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor bör höjas med tillsammans 260,000 kronor.

Då utskottet sålunda ansett sig böra tillstyrka en ny lönereglering för folkskolelärarne, har utskottet jemväl funnit att i samband härmed frågan om sättet för det folkskolelärarne tillkommande kofodrets utgående borde lösas. Denna fråga har länge stått på dagordningen, och tiden torde nu vara inne att bringa den till afgörande.

Två förslag i detta ämne föreligga. Det ena, framställt af herr N. Nilsson, innefattar allenast att staten måtte bidra till ersättandet af kofodret; det andra, framställt af herr S. Söderberg, innebär, att nu gällande bestämmelser om kofoder måtte upphöra att gälla och i stället folkskolelärarnes minimilön höjas med etthundra kronor, af hvilket belopp två tredjedelar skulle, likasom i fråga om folkskolelärarnes öfriga löneförmåner, bestridas af statsmedel. Det förra af dessa förslag inrymmes alltså i det senare.

Utskottet anser sig nu böra förorda bifall till herr Söderbergs förslag. Otvifvelaktigt är detta egnadt att åstadkomma enkelhet och reda i nu förevarande aflöningsystem, och då kofodret allt mera öfvergått från en naturaförmån till en kontant aflöningsform, synes det icke obilligt, att staten jemväl till denna del af lönen bidrager i vanlig proportion.

För folkskolelärarne sjelfva kommer den föreslagna förändringen dessutom att medföra den afsevärda fördelen, att derigenom en ökning åstadkommes i deras delaktighet i pensionskassorna. I vissa fall, der kofodret nu utgår in natura, samt då det ersättes med högre belopp än 100 kronor, skulle emellertid åtgärden medföra nedsättning i aflöningsförmånerna, och utskottet har därför ansett nödigt att för dessa fall föreslå ett öfvergångsstadgande af innehåll, att ordinarie lärare och lärarinna, som varit i innehafvande tjänst anställd före den 1 januari 1901 och erhåller kofoder in natura eller ersättning därför till högre belopp än 100 kr. för år, må vara berättigad att vid sålunda hittills åtnjuten förmån bibehållas, hvad ersättningen vidkommer dock ej längre än hvartill beslutet eller öfverenskommelsen om sådan ersättning föranleder. Äfven i detta fall eger naturligtvis kommunen rätt att till bestridande af denna aflöningsförmån uppbara statsbidrag med 66 kronor 67 öre.

Den ökning i anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, som vid bifall till utskottets förslag i fråga om lärarnes kofoder blifver erforderlig, torde böra bestämmas till 420,000 kronor.

Om Riksdagen finner godt bifalla de förslag, utskottet nu framställt, komma ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolan att, med afstående från

rätt till kofoder in natura eller ersättning därför, åtnjuta, förutom husrum och bränsle, såsom grundlön 700 kronor, hvilken ökas efter 5 års tjänstgöring med 100 kronor, efter 10 års tjänstgöring med ytterligare 100 kronor samt efter 15 års tjänstgöring likaledes med 100 kronor. Sedan samtliga ålderstilläggen intjenats, kommer alltså aflöningen att uppgå till 1,000 kronor, som sålunda utgöra tjänstens delaktighetsbelopp i folkskolelärares pensionsinrättning. Såsom i först här ofvan omförmälda motion föreslagits, läres en höjning i det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering nu utgående statsanslaget till följd häraf erfordras med ett belopp af 120,000 kronor.

Slutligen har utskottet funnit sig böra biträda herrar Hammarlunds och Bergs förslag om ett förtydligande af nu gällande stadgande om folkskolelärares rätt till ålderstillägg.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet:

a) att Riksdagen må, med föranledande af herrar Hammarlunds och Bergs samt herr Söderbergs ofvanberörda motioner, för sin del besluta följande förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, att från och med år 1901 lända till efterrättelse, nemligen:

1. Ordinarie lärare eller lärarinna, som, efter undergången godkänd afgangsexamen från folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, blifvit i föreskrifven ordning anställd vid folkskola, skall i årlig lön för undervisning under åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor eller under den kortare tid, som Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, åtnjuta minst sjuhundra kronor samt tre ålderstillägg å ett hundra kronor hvarterda, det första efter fem, det andra efter tio och det tredje efter femton års oförvitlig tjänstgöring, att utgå från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det femte, tionde eller femtonde ordinarie tjänståret gått till ända.

Öfvergångsstadgande.

Den, som före den 1 januari 1899 blifvit såsom ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola anställd, skall,

derest han eller hon i denna egenskap oförvitligt tienstgjort under fem år, för åtta månaders undervisning i lön erhålla minst åtta hundra kronor. Sådan lärare eller lärarinna skall från och med kalenderåret närmast efter det, då han eller hon uppnår tio ordinarie tienstår för nyss angifna undervisning bekomma ett ålderstillägg af ett hundra kronor, samt från och med kalenderåret närmast efter det, då han eller hon uppnår femton ordinarie tienstår, dock icke före den 1 januari 1901, för samma undervisning bekomma ett ytterligare ålderstillägg af ett hundra kronor.

2. Sådan lärare eller lärarinna, som i mom. 1 omförmäles, skall ock af skoldistriktet förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle eller ersättning derför.

Öfvergångsstadgande.

Ordinarie lärare eller lärarinna, hvilken varit i innehafvande tienst anställd före den 1 januari 1901 och erhåller kofoder in natura eller ersättning derför till högre belopp än ett hundra kronor för år, må vara berättigad att vid sålunda hittills åtnjuten förmån bibehållas, hvad ersättningen vidkommer dock ej längre än hvartill beslutet eller öfverenskommelsen föranleder; skolande, der i enlighet härmed kofoder in natura eller kofodersersättning utgår, denna förmån anses motsvara ett hundra kronor af den i mom. 1 och i öfvergångsstadgandet vid samma mom. fastställda minimilön.

3. Dessutom bör, så vidt sig göra låter, åt läraren eller lärarinnan till brukning för eget behof af jordfrukter upplåtas ett lämpligt jordland; och skall detta noga afskiljas från skolträdgården.

4. Lärare eller lärarinna, som, efter att hafva i stadgad ordning vid vederbörligt seminarium eller, enligt § 6 i kongl. kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, inför folkskoleinspektör undergått pröfning för anställning vid småskola, vid mindre

folkskola eller vid folkskola i egenskap af biträdande lärare eller lärarinna, blifvit behörigen antagen till lärare eller lärarinna vid någon af förenämnda skolor, skall i lön för åtta månaders undervisning åtnjuta minst tre hundra kronor. Har läraren eller lärarinnan efter sålunda undergången pröfning oförvitligt tjenstgjort vid någon af här omförmälda skolor under sammanlagdt tio tjenstår, infallande före eller efter dessa bestämmelsers inträdande i tillämpning, skall han eller hon för åtta månaders undervisning i lön erhålla minst tre hundra femtio kronor, att utgå från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det tionde tjenståret gått till ända. Om sådan lärare eller lärarinna oförvitligt tjenstgjort vid dylik skola under sammanlagdt femton tjenstår, infallande före eller efter dessa bestämmelsers trädande i tillämpning, skall han eller hon för nyss angifna tjenstgöring i lön erhålla minst fyra hundra kronor, att utgå från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det femtonde tjenståret gått till ända, dock icke före den 1 januari 1901.

Tjenstår räknas såsom fullt, derest läraren eller lärarinnan derunder tjenstgjort åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor. Med de år, under hvilka läraren eller lärarinnan möjligen undervisat kortare tid, verkställes en sammanläggning och reduktion, med beräkning af åtta månader på hvarje år; dock må för lärare eller lärarinna, till hvars aflönande tillskott af allmänna medel på grund af Kongl. Maj:ts särskilda medgifvande åtnjutits såsom för full tjenstgöring, oaktadt den årliga undervisningstiden understiger åtta månader, tjenstårets längd beräknas i enlighet med den för nämnda lönetillskotts åtnjutande fastställda årliga undervisningstiden.

I lärares och lärarinnas tjenstetid inräknas äfven den del af läsåret, hvarunder jemlikt § 43 mom. 1 i gällande folkskolestadga undervisningen i skolan varit instäld.

Sådan lärare eller lärarinna, hvarom här är fråga, skall skoldistriktet förse med tjenlig i skolan eller nära denna belägen bostad jemte nödig vedbrand eller ock, der hinder eller svårighet härför möta, lemna honom eller henne i ersättning derför minst femtio kronor för år.

5. För lärare eller lärarinna vid folkskola eller småskola äfvensom för biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola samt för lärare eller lärarinna vid mindre folkskola, till hvilkens aflönande statsbidrag utgår, och hvilkens tjänstgöring, så vidt den afser i skolåldern varande barn, fortgår utöfver åtta månader af året, skall lönen för hvarje öfverskjutande månad ökas med en åttendedel af det belopp, hvartill lärarens eller lärarinnans årliga minimilön beräknas, deri husrum och bränsle icke inberäknade;

b) att herr O. Nylanders m. fl. motion icke må af Riksdagen bifallas;

c) att Riksdagen för sin del, under förutsättning af bifall till hvad utskottet under mom. a) och b) föreslagit, må besluta följande förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor m. fl., att från och med år 1901 lända till efterrättelse, nemligen:

1. Till aflönande af hvarje ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning derför, minst sju hundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning derför, minst sex hundra kronor, eger skoldistrikt, derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månaden eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren eller lärarinnan, förutom husrum och vedbrand eller ersättning derför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga fyrahundrasextiosex kronor sextiosju öre.

Öfvergångsstadgande.

Då å innehafvande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare eller lärarinna erhåller, förutom

husrum och vedbrand, minst sexhundra kronor, samt dertill kofoder in natura enligt äldre bestämmelser eller till mer än ett hundra kronor uppgående ersättning därför, eger skoldistrikt jemväl, derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller den kortare tid, som Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af fyrahundrasextiosex kronor sextiosju öre.

2. Derest ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under så lång tid, att den årliga lönen till honom eller henne skall utgå för sagda undervisning med minst åtta hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med fem hundra trettiotre kronor trettiotre öre.

3. Har läraren eller lärarinnan oförvitligt tjenstgjort i folkskola som ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen till honom eller henne af sådan anledning skall utgå för samma undervisning med minst nio hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med sex hundra kronor.

4. Om sådan lärare eller lärarinna, som nu är i fråga, oförvitligt tjenstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen till honom eller henne skall utgå för ofvannämnda undervisning med minst ett tusen kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med sex hundra sextiosex kronor sextiosju öre.

5. Till aflönande af lärare eller lärarinna, som, efter att hafva i stadgad ordning vid vederbörligt seminarium eller enligt § 6 i kongl. kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885 inför folkskoleinspektör undergått pröfning för anställning vid småskola, vid mindre småskola eller vid folkskola i egenskap af biträdande lärare eller lärarinna, blifvit behörigen antagen till lärare eller lärarinna vid någon af förenämnda skolor, och som i årlig lön åtnjuta, utom föreskrifna förmåner af husrum och

vedbrand eller stadgad ersättning därför, minst tre hundra kronor, samt till aflönande af hvarje annan till dylik befattning behörigen antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst två hundra femtio kronor, eger skoldistrikt, under vilkor, att småskolan motsvarar sådan skolas ändamål att meddela förberedande undervisning, att mindre folkskolan är inrättad under sådana förhållanden, som enligt gällande folkskolestadga göra densamma berättigad, och, beträffande folkskolan, att denna ej lider men deraf, att biträdande lärare eller lärarinna i stället för examinerad folkskollärare eller folkskollärlarinna dervid är anställd, samt under vilkor att läraren och lärarinnan meddelar undervisning i skolan minst åtta månader af året eller den kortare tid, under hvilken undervisningen i den skola, hvori han eller hon är anställd, på grund af Kongl. Maj:ts särskilda medgifvande årligen meddelas, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag i förra fallet af två hundra kronor och i senare fallet af ett hundra sextiosex kronor sextiosju öre.

6. Derest vid någon af de i nästföregående mom. omförmälda skolor anställd lärare eller lärarinna, som undergått sådan pröfning, hvarom i samma mom. nämnts, oförvitligt tjenstgjort under sammanlagdt tio tjenstår och lönen till honom eller henne således utgår för åtta månaders undervisning med minst trehundrafemtio kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistriktet erhålla statsbidrag med tvåhundertrettio tre kronor trettiotre öre.

7. Har sådan lärare eller lärarinna, hvarom i näst föregående mom. är nämndt, oförvitligt tjenstgjort under sammanlagdt femton tjenstår, och lönen till honom eller henne således utgår för åtta månaders undervisning med minst fyrahundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistriktet att erhålla statsbidrag med tvåhundrasextiosex kronor sextiosju öre;

d) att, vid bifall till hvad under a) och c) föreslagits, herr N. Nilssons motion må anses besvarad;

e) att Riksdagen, för genomförande af den under a) och c) föreslagna löne reglering, må höja det under riksstatsens åttende hufvudtitel uppförda anslag för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, nu 4,570,000 kronor, med 680,000 kronor till 5,250,000 kronor; samt

f) att Riksdagen, under förutsättning af bifall till hvad utskottet under mom. a) föreslagit, må höja det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering under riksstatsens nionde hufvudtitel uppförda anslag, nu 502,873 kronor, med 120,000 kronor till 622,873 kronor.

Stockholm den 1 maj 1900.

På det sammansatta utskottets vägnar:

O. W. REDELIUS.